

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Ірина Кушнір
Кандидат філологічних наук, доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ Ш.Ф. РАМЮЗА

Проблема вивчення особливостей національного образу світу у франкомовних літературах крізь призму символу землі мало досліджена в сучасному літературознавстві. В останні десятиліття простежується посилення інтересу дослідників до питань національної ідентичності й функціонування архетипних символів у художній літературі. Про це свідчать кандидатські й докторські дисертації (Ю. Р. Матасова, Н. Ф. Овчаренко та ін.), а також низка монографій (Г. Гачев, Р. Т. Гром'як, Д. С. Наливайко, Р. Мних) і статей.

Водночас символіка землі у франкомовній літературі Швейцарії не була предметом спеціального розгляду. Так само і романну творчість Ш.-Ф. Рамюза в аспекті архетипної символіки землі не аналізували ані у вітчизняному, ані в зарубіжному дискурсі. Спадщина цього письменника й досі залишається на периферії дослідницьких інтересів. Актуальним напрямком сучасної імагології є дослідження архетипних символів у різних літературах, які сприяють творенню національних характерів. Одним із традиційних у мистецтві слова є символ землі – прадавній код національного світогляду. Цей архетипний символ став одним із ключових концептів і своєрідним засобом осмислення дійсності в європейському романі на межі XIX-XX століть. Символ землі як літературний етнообраз, що репрезентує націю, допомагає розкрити проблему “свій – інший”, висвітлити національну специфіку літератури Швейцарії, що засвідчують романи Ш.-Ф. Рамюза (1878 – 1947). Вони відобразили життя і мислення етносу з особливим розумінням символіки землі.

Метою є дослідження проблеми національної ідентичності за допомогою архетипного символу землі у рустичному романі Ш.Ф. Рамюза. Об'єктом вивчення стали роман «Великий страх у горах», що є прикладом містичного рустичного роману, де події відбуваються у віддаленому селі у горах, що є окремим закритим світом, де йде боротьба за виживання, але саме у ньому збереглася прадавня чистота, традиції та віра, те, що є глибинно національним; романи «Еме Паш, водузський художник» і «Обставини життя», що

демонструють протиставлення патріархального життя на «малій батьківщині» та «цивілізації» міста.

Творчість Ш.-Ф. Рамюза – це “сільське життя” зі своїми таємницями та прихованим символізмом. Персонажі шукають істину на вищому метафізичному рівні. Особливістю таких романів є те, що герої не хочуть інтегруватися в існуючу систему, бо вона не задовольняє їхню потребу у збереженні самоідентичності. Французький дослідник П. Вернуа пов’язує розквіт рустичного роману саме із творчістю письменника, що є, на думку вченого, кульмінацією розвитку цього різновиду роману. Роман Ш.-Ф. Рамюза сягнув вершин метафізичної епопеї, ставши своєрідним втіленням драматичного міфу про зіткнення людини і світу.

У рустичному романі Ш.-Ф. Рамюза основоположним є архетипний символ землі, навколо якого сконцентрована проблематика роману, індивідуально-авторська специфіка формування образної системи залежить від цього архетипного символу. Він дозволяє простежити національну ідентичність зображуваних персонажів (через усвідомлення національної приналежності). Як літературний етнообраз він виявляє національну специфіку художньої літератури Швейцарії. На думку Ш.-Ф. Рамюза, “іншість” у швейцарській традиції повинна бути асимільована чи виключена. Порушується проблема самоідентичності, яка концентрується на збереженні “свого”, його захисті від впливу “іншого”, формуванні у взаємодії з “іншим” (не потрапляючи в повну залежність, що може призвести до втрати самотності).

У романах першого реалістичного типу домінує зв’язок людини та її малої батьківщини («Самуель Беле», «Еме Паш, водузький художник», «Обставини життя»). Складовою романів є концепт подорожі персонажа. “Re-naissance” (відродження) для Ш.-Ф. Рамюза: народитися (чи відродитися), на думку митця, означає віднайти своє коріння, щоб інтегруватися в Першопричину, наблизитися до витоків.

Саме повернення до рідної землі відновлює талант головного героя твору «Еме Паш, водузький художник». Роздвоєння Еме, його несхожість на інших членів сім’ї, є умовою “re-connaissance” (віднайдена себе) для “ressemblance” (схожості) та ідентифікації з Богом. Сутність життя персонажів “d’ici” (тут) і “de l’ailleurs” (там) увиразнюють мотиви “du Mêmes” (Свого) і “de l’Autre” (Іншого), на яких ґрунтується рамюзівське бачення світу і поміж якими немає нездоланної межі.

Перехід між ними засвідчує, що герой “інший свій” на рідній землі, його «малій батьківщині». Умовний перетин кордону символізує роздвоєння свідомості і буття героя. Рамюзівський персонаж подорожує не задля задоволення, а тому, що не може діяти інакше. Він їде з наміром повернутись, щоб таким чином зрозуміти і віднайти себе. Доведено, що роман “Еме Паш, водузький художник” втілює міфологічну модель повернення (“de l’aller et du retour”).

У романах другого містичного типу наявна Природа (чи Гора) як незбагненна сила, що керує долею людини. Ці романи мають трагічне закінчення. У творах простежується рух від окремого до всезагального. Із гірським локусом у прозі Ш.-Ф. Рамюза пов’язані поняття вічне, недоторкане, глибинно-національне.

З 1925 р. рустичний роман Ш.-Ф. Рамюза набув епічного розмаху, збагатився на містичні елементи. Письменник ретельно змальовує природні явища, що несуть загрозу людині, наприклад, нерівний двобій між Людиною і Горою (трансформація проблеми Людина – Земля). Автор протиставляє у романі «Великий страх у горах» не тільки людину і природу, яку втілює Гора, а й дві генерації селян, відмінність їхнього світосприйняття: прадавнє архетипне мислення схиляється перед Природою, а нове прогресивне відкидає патріархальний спосіб буття села і виступає проти Природи, за що і несе покарання.

Роман «Великий страх у горах» ставить важливе питання про місце селян у світі. Гірське селище – своєрідний оберіг традиційного патріархального життя. Звідси прославлення “вічного селянина”, що знаходить прихисток у далеких горах від нищівного впливу “культури” міста. Роман має розгалужений конфлікт, що розгортається в різних напрямках (вертикально – діти та їхні батьки: проблема цінностей; горизонтально – стосунки між закоханими: трагічне кохання Жозефа і Вікторіни). Жозеф показаний як еволюціонуючий персонаж: від подорожі-матеріальної – пошуку золота – до подорожі-духовної – визволення духу через символічний перетин гори.

Можна констатувати, що твори митця втілюють певну “модель життя”: з прадавніх часів існує онтологічний зв’язок між землею і людиною. Творчість Ш.-Ф. Рамюза засвідчує притаманний швейцарській літературі “відкритий” регіоналізм (усвідомлення цінності “свого”, його збереження на шляху до відкритості та глобалізації). Романи автора показують проблему ідентичності з її характерними ознаками саме для швейцарської франкомовної літератури.